

УДК 631.16: 631.145:330.341.1

Тетяна Шпомер

**АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
МАШИНОБУДУВАННЯ**

Татьяна Шпомер

**АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО
МАШИНОСТРОЕНИЯ**

Tetiana Shpomer

**ANALYSIS OF CONDITION FINANCIAL SUPPORT
OF INNOVATION DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL
ENGINEERING**

Проаналізовано сучасний стан інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування. Досліджено фінансове забезпечення інноваційної діяльності машинобудування для АПК та виявлено, що в сучасних умовах господарювання основним джерелом фінансування залишаються власні фінансові ресурси підприємств. Визначено проблеми, що стримують інноваційний розвиток, та запропоновано зосередитись на розробці ефективних схем та механізмів пошуку та залучення додаткових коштів.

Ключові слова: фінансове забезпечення; інноваційний розвиток; власні фінансові ресурси; державна фінансова підтримка; сільськогосподарське машинобудування.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 11.

Проанализировано современное состояние инновационного развития сельскохозяйственного машиностроения. Исследовано финансовое обеспечение инновационной деятельности машиностроения для АПК и выявлено, что в современных условиях хозяйствования основным источником финансирования остаются собственные финансовые ресурсы предприятий. Определены проблемы, сдерживающие инновационное развитие, и предложено сосредоточиться на разработке эффективных схем и механизмов поиска и привлечения дополнительных средств.

Ключевые слова: финансовое обеспечение; инновационное развитие; собственные финансовые ресурсы; государственная финансовая поддержка; сельскохозяйственное машиностроение.

Рис.: 2. Табл.: 3. Библ.: 11.

Current state of innovative development of agricultural machine building industry was analyzed within the article. Financial support of the machine building industry innovative activity for AIC was researched and it was found out, that in current conditions of economic activity, the main source of financing are left to be own financial resources of the enterprises. Problems braking innovative development were defined, and it offered to focus on producing efficient schemes and mechanisms of searching and attracting additional funds.

Key words: financial support; innovative development; own financial resources; state financial support; agricultural machine building industry.

Fig.: 2. Tabl.: 3. Bibl.: 11.

JEL Classification: G00

Постановка проблеми. Досвід розвинених країн світу демонструє, що рушійним фактором піднесення економіки є прискорення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства. Зокрема, на це вказує досвід Японії, Китаю, Південної Кореї та інших розвинених країн, які, сконцентрувавшись на інтенсивних технологічних змінах, зуміли за короткий проміжок часу досягти стабільного економічного зростання. Надзвичайно актуальним питанням на сьогодні для України є активізація інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування як стратегічно важливої галузі національного господарства, що здійснює значний вплив на формування обсягів та вартості виробництва сільськогосподарських товарів та забезпечує продовольчу безпеку держави.

Сучасний стан забезпечення продукцією сільськогосподарського машинобудування не відповідає потребам АПК. Протягом останніх років в аграрному секторі простежуються негативні тенденції, які змушують вітчизняні аграрні підприємства звертатись до іноземних виробників сільськогосподарської техніки, з метою впровадження у виробництво продукції наукоємних технологій, які забезпечують підвищення урожайності сільськогосподарських культур, а також високу продуктивність тваринництва. Тому

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

для становлення гідної позиції на арені світової економіки вітчизняні підприємства сільськогосподарського машинобудування мають активізувати інноваційну діяльність. Це можливо за умов формування значного фінансового потенціалу та розробки ефективних механізмів його залучення для інноваційного оновлення основних засобів підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки представлені у працях таких науковців, як В. Геєць, А. Даниленко, Ю. Бажал [1], О. Колодізев [2], М. Диба [3] та ін. Питання фінансування інноваційної діяльності підприємств машинобудування, в т. ч. сільськогосподарського, розглядали В. Ільчук [4], П. Бездушний [5], Н. Метеленко [6], В. Корецька-Гармаш [7], І. Кулиняк [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні праці вчених-економістів у сфері фінансового забезпечення інноваційного розвитку, малодослідженими залишаються питання забезпечення фінансовими ресурсами підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Метою статті є аналіз сучасного стану фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування та виявлення основних проблем, що сповільнюють процеси фінансування інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, які посилюють виклики щодо конкурентоспроможності національних економік, вітчизняне сільськогосподарське машинобудування має переорієнтуватися на інноваційний шлях розвитку.

Ситуація, що склалася нині в галузі, свідчить про те, що частка підприємств сільськогосподарського машинобудування, які займалися інноваціями протягом досліджуваного періоду, має тенденцію до зростання, однак залишається на низькому рівні (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування України

Показники	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Частка підприємств, що займалися інноваціями (у % до кількості обстежених промислових підприємств галузі)	20,9	24	27	32	30,5	36
Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію (од.)	29	34	28	25	23	16
Кількість підприємств, що впроваджували інновації (од.):	40	43	40	31	29	17
з них:						
- впроваджували інноваційну продукцію	34	38	35	26	25	16
- впроваджували інноваційні процеси	32	29	28	18	18	6

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України [9].

Виходячи з даних табл. 1 видно, що негативним фактором у розвитку машинобудування для сільського господарства є значне скорочення підприємств, що впроваджували інновації (на 57,5 %) та підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію (на 44,8 %) у 2015 році порівняно з 2010 роком. До того ж підприємства досліджуваної галузі більшою мірою займалися впровадженням інноваційної продукції, аніж введенням нових технологічних процесів (рис. 1).

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

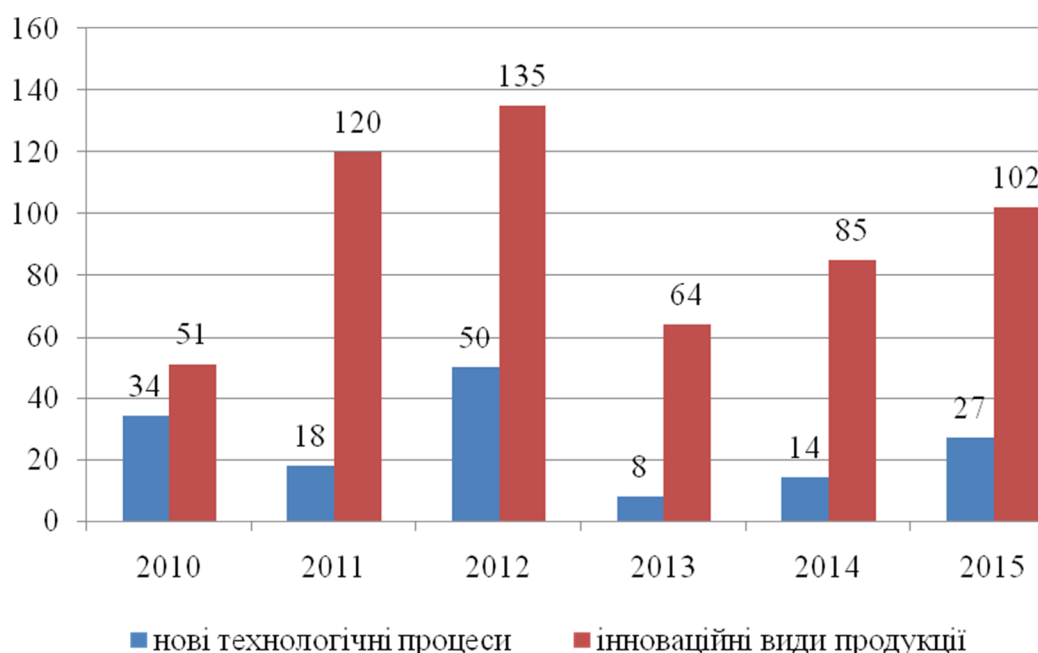


Рис. 1. Впровадження нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції підприємствами сільськогосподарського машинобудування

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України [9].

Впровадження саме технологічних інновацій дає змогу підприємствам машинобудування для АПК оновити продукцію, підвищити її технічний рівень, збільшити обсяги виробництва та розширити ринки збуту. Без використання сучасних технологій, конструкційних матеріалів та елементної бази високого технічного рівня підприємства вітчизняного сільськогосподарського машинобудування неспроможні освоїти виробництво техніки, яка була б конкурентоспроможною як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках [10].

Крім того, питома вага впроваджених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів у загальній їх кількості є нестабільною протягом всього досліджуваного періоду. Так, найбільша їх частка була впроваджена у 2010 році (79 %), а найменша – у 2012 році (16 %). Також слід зазначити, що у 2014 році вітчизняні підприємства сільськогосподарського машинобудування залишилися без впровадження у виробництво ресурсозберігаючих технологій.

Численні дослідження засвідчують той факт, що незадовільний стан інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств (у т. ч. і сільськогосподарського машинобудування) зумовлений низькими можливостями фінансування інновацій.

Фінансові проблеми інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, на думку Н. Г. Метеленко [6], мають системний характер та викликані численними факторами, а саме:

- узгодженням цілей інноваційного розвитку підприємства з цілями мінливого зовнішнього середовища;
- адекватною оцінкою потреби в ресурсах та інноваційними можливостями підприємства;
- врахуванням стадій життєвого циклу підприємства та продукції, що виробляється;
- готовністю системи менеджменту до інноваційних змін підприємства.

Останніми роками фінансування інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування України здійснюється виключно за рахунок власних фінансових ресурсів підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

*Динаміка та структура джерел фінансування інновацій
сільськогосподарського машинобудування*

Роки	Усього	у т. ч. за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	кредитів	
2010	тис. грн	64917,8	64 407,8	-	510
	у % до загального обсягу	100	99,2	-	0,8
2011	тис. грн	85140,2	85 140,2	-	-
	у % до загального обсягу	100	100	-	-
2012	тис. грн	75878,4	70 726,3	2828,1	2324
	у % до загального обсягу	100	93,2	3,7	3,1
2013	тис. грн	72241,9	72 017,9	-	224
	у % до загального обсягу	100	99,7	-	0,3
2014	тис. грн	67225,9	67 225,9	-	-
	у % до загального обсягу	100	100	-	-
2015	тис. грн	85533,9	85 533,9	-	-
	у % до загального обсягу	100	100	-	-

Джерело: складено та розраховано на основі даних Державної служби статистики України [9].

Така структура фінансового забезпечення гальмує інноваційну активність галузі, оскільки власні кошти спрямовуються переважно на модернізацію існуючого обладнання, а не на створення нового. Підтвердженням цього є те, що найбільша частка витрат, спрямованих на інноваційний розвиток підприємств сільськогосподарського машинобудування, припадає на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (табл. 3), що ще раз засвідчує першочергове прагнення до покращення їхньої матеріально-технічної бази.

Таблиця 3

Структура загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності

Напрямок інноваційної діяльності	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
внутрішні науково-дослідні розробки	18,01	19,46	14,60	11,78	17,18	10,78
придбання науково-дослідних розробок	0,19	0,09	0,04	0,00	0,38	0,05
придбання машин, обладнання та ПЗ	71,83	64,39	68,31	68,13	70,17	81,55
придбання інших зовнішніх знань	0,02	0,02	0,03	0,02	0,00	0,00
інші витрати	9,95	16,04	17,02	20,07	12,27	7,63

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України [9].

Незначна частка у структурі джерел фінансування в окремі роки припадає на кошти державного бюджету (3,7 % у 2012 році) та кредитування (0,8 % – у 2010 році, 3,1 % – у 2012 році, 0,3 % – у 2013 році).

Загалом державна фінансова підтримка сільськогосподарського машинобудування представлена в Державному бюджеті України двома напрямками:

- через механізм здешевлення кредитів;
- компенсація облікової ставки НБУ, відсоткових ставок комерційних банків за кредитами на технічне переоснащення підприємств [5].

У розвинених країнах світу (Австрія, Канада, Нідерланди) однією з поширених форм державної підтримки наукової та науково-технічної діяльності є податкові стимули, зокрема [1; 11]:

- податкові кредити (відстрочка по сплаті податків на певний період, який може тривати декілька років);
- прискорена амортизація устаткування, обчислювальної техніки та інших основних засобів, придбаних для виконання інноваційних проектів;
- підвищувальні коефіцієнти (у середньому 1,5) до поточних витрат на наукову та науково-технічну діяльність;
- повне або часткове звільнення від сплати окремих податків.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Залучення кредитних коштів дозволяє підприємствам розширювати інноваційно-технологічний базис виробництва. Проте низька частка фінансування за рахунок кредитування нині зумовлена взаємодією між фінансовим та реальним секторами економіки і гальмується внаслідок поглиблення нерівності у відносинах секторів і посилення домінування першого над другим [1]. В умовах високих процентних ставок за кредит малорентабельні підприємства сільськогосподарського машинобудування є неплатоспроможними позичальниками, для яких залучення довгострокового кредитування для здійснення інноваційної діяльності є практично недоступним.

У країнах – технологічних лідерах (Велика Британія, Франція, США, Німеччина) вагомим джерелом фінансування інноваційних розробок є кошти іноземних інвесторів. Однак вітчизняне сільськогосподарське машинобудування не є привабливим для зовнішніх інвесторів через певні проблеми як усередині країни в цілому, так і галузі зокрема.

Серед основних проблем, що стримують фінансування наукової та науково-технічної діяльності вітчизняних підприємств сільськогосподарського машинобудування, можна виділити такі (рис. 2):



Рис. 2. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Висновки та пропозиції. Таким чином, на сьогодні, враховуючи низький потенціал науково-технічної сфери вітчизняних виробників, обмеженість бюджетних коштів, власних джерел фінансування інноваційного розвитку, високі кредитні ставки, нестабільність економічної ситуації у країні тощо, підприємства сільськогосподарського машинобудування мають неодмінно звертатись до нетрадиційних методів фінансового забезпечення, зокрема лізингового та венчурного фінансування.

При цьому також необхідно зосередити зусилля на розробці ефективних схем та механізмів пошуку і залучення коштів як фінансово-кредитних установ, інших інституційних інвесторів, так і дрібних інвесторів (широких верств населення), інвестиційний потенціал яких спроможний, за привабливих умов інвестування, вирішити проблему фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Список використаних джерел

1. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь* / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. *Колодізев О. М.* Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. М. Колодізев. – Суми : ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2010. – 44 с.
3. *Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України* : монографія / [М. І. Диба, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.]. – К. : КНЕУ, 2013. – 425 с.
4. *Ільчук В. П.* Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку інноваційних процесів машинобудівного комплексу / В. П. Ільчук, Т. О. Романенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2012. – № 4. – С. 80–86.
5. *Бездушний П. М.* Стан державної фінансової підтримки сільськогосподарського машинобудування в Україні / П. М. Бездушний // Облік і фінанси АПК : науково-виробничий журнал. – 2011. – № 2. – С. 98–101.
6. *Метеленко Н. Г.* Фінансові аспекти інноваційного розвитку підприємств машинобудування в Україні [Електронний ресурс] / Н. Г. Метеленко // Ефективна економіка. – 2015. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_50.
7. *Корецька-Гармаш В. О.* Характеристика венчурного інвестування на машинобудівних підприємствах / В. О. Корецька-Гармаш // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 4. – С. 59–62.
8. *Кулиняк І. Я.* Лізингове фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств / І. Я. Кулиняк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2009. – № 1. – С. 138–144.
9. *Сайт Державної служби статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. *Концепція Державної цільової економічної програми розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу до 2020 року* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.
11. *OECD Science, Technology and Industry Outlook 2013*. – OECD, 2013. – P. 106–107.

References

1. Heiets, V.M. and other (2015). *Innovatsiina Ukraina 2020 [Innovative Ukraine 2020]*. Kyiv: NAS of Ukraine (in Ukrainian).
2. Kolodiziev, O.M. (2010). *Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Financial support of innovative development of national economy]*. *Extended abstracts of the Doctoral thesis*. Sumy: Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine (in Ukrainian).
3. Dyba, M.I., Yurkevych, O.M., Maiorova, T.V., Vlasova, I.V. and other (2013). *Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy [Financial support of innovative development of Ukraine]*. Kyiv: KNEU (in Ukrainian).
4. Ilchuk, V.P., Romanenko, T.O. (2012). *Problemy investytsiinoho zabezpechennia rozvytku innovatsiinykh protsesiv mashynobudivnoho kompleksu [Problems of investment support of innovative*

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

process engineering complex]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu – Journal of Chernihiv State Technological University*, no. 4, pp. 80–86 (in Ukrainian).

5. Bezdushnyi, P.M. (2011). Stan derzhavnoi finansovoi pidtrymky silskohospodarskoho mashynobuduvannya v Ukraini [Condition state financial support of agricultural engineering in Ukraine]. *Oblik i finansy APK – Accounting and Finance of Agro Industrial Complex*, no. 2, pp. 98–101 (in Ukrainian).

6. Metelenko, N.H. (2015). Finansovi aspekty innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv mashynobuduvannya v Ukraini [Financial aspects of innovative engineering enterprises in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, no. 1. Retrieved from <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek> 2015 1 50.

7. Koretska-Harmash, V.O. (2010). Kharakterystyka venchurnoho investuvannya na mashynobudivnykh pidpriemstvakh [Characteristics of venture investment in engineering enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Herald of Khmelnytsky National University*, no. 4, pp. 59–62 (in Ukrainian).

8. Kulyniak, I.Ya. (2009). Lizynhove finansuvannya innovatsiinoi diialnosti mashynobudivnykh pidpriemstv [Lease financing innovation engineering companies]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu – Herald Chernivtsi Trade and Economic Institute*, no. 1. pp. 138–144 (in Ukrainian).

9. *Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The site of State Statistics Service of Ukraine]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.

10. *Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku vitchyznianoho mashynobuduvannya dlia ahropromyslovoho kompleksu do 2020 roku [The concept of the state target economic development program of domestic engineering for agriculture 2020]*. Retrieved from <http://minagro.gov.ua>.

11. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2013. *OECD*, 2013. Pp. 106–107 (in English).

Шпомер Тетяна Олександрівна – аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Шпомер Татьяна Александровна – аспірант кафедри фінансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Shpomer Tetiana - PhD student Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: tanya_shpomer@ukr.net